

Toulon-sur-Arroux, zomer 2021

Fam. A. Markusse
1a, Impasse des Oiseaux
71320 Toulon-sur-Arroux
Frankrijk
Tel.: 0033 954416944

1 Korintiërs 3:7

Lieve familie en vrienden

Als kind ging ik (Anne-Marie) vaak naar opa en oma. Ze woonden tegenover ons, via de achtertuinen. In z'n schommelstoel rookte opa genoeglijk z'n pijpje. Met oma speelde ik halma of we damden, maar ze vertelde ook over vroeger. Dan ging er een wereld voor me open, *een historische roman*.

Gezichten, gezichten, gezichten ...

Door de coronapandemie had ik al maanden geen contact meer met een buurvrouw die chemo had. Op een keer had ik haar een kaartje met een tekst gegeven met een deel van psalm 23: 'De Heer is mijn Herder ...' Bij een volgend bezoekje wees ze er veelbetekenend naar. Het kaartje stond goed in het zicht. Kortgeleden kwamen we elkaar tegen; zij liet haar hondje uit en ik mezelf. Ze was broodmager. De mondkapjes maakten ons gesprek moeizaam. Ze onderging nog steeds chemo en zag er uitgemergeld uit. Ondertussen is ze *opgegeven* door de specialist, net als ik in 1992. Volgens de artsen heeft zij niet lang meer te leven. Haar ongelovige man verbaast zich over haar rust. We bidden voor haar om vrede van en met God, en genezing als Hij het wil; voor haar man dat de Heer hem tegenkomt. Hij is in korte tijd helemaal wit geworden. Het maakt van alles los van begin jaren '90, toen de artsen mij geen hoop meer gaven. Ervaringen van vroeger trekken als een film voorbij.

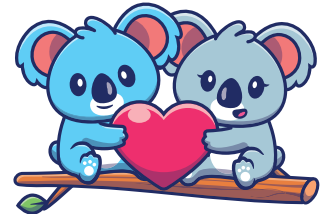
Onze voorbereiding

Bram en ik leerden elkaar kennen op het Nederlands Bijbelinstituut (NBI) in Doorn. Hij begon daar de studie toen ik aan m'n tweede jaar begon. Na mijn derde jaar werkte ik weer een korte periode als medisch analiste in een ziekenhuis, m'n eerste beroep. Daarna kreeg ik de gelegenheid om stage te lopen in de Hervormde kerk van Bennebroek. Dominee Kalf gaf me een lijst van bejaarden die ik eens per maand moest bezoeken, één van mijn taken. Ik herinner me hoe blij deze ouderen waren met belangstelling vanuit de kerk, en zelf genoot ik ervan. In die vijf maanden heb ik een stapel geïllustreerde Markusevangelieën kunnen plaatsen. Het was door dominee Bonda in *hedendaags Nederlands*

vertaald en van commentaar voorzien. Het las bijna als een gewoon boek, boeiend en geschikt voor mensen die nooit (meer) in de kerk komen, bejaarden, randkerkelijken ... Maar ook jongeren en zoekenden. Om anderen voor een boek te interesseren moet je er zelf enthousiast over zijn. Dat heb ik vaak gemerkt, zowel met Youth for Christ acties in Nederland als met Operatie Mobilisatie in België, en later in Frankrijk, in Le Puy, en bij evangelisatiecampagnes van Juifs pour Jésus (Joden voor Jezus) in Parijs en in Lyon.

Bram heeft in juni 1968 z'n laatste jaar op het NBI afgerond en dezelfde maand zijn we getrouwd. Najaar 1969 was het zover dat we in het kader van de Europese Evangelische Zending, nu ECM-Nederland, naar Frankrijk konden vertrekken. De universiteit van Grenoble heeft een leergang 'Frans voor buitenlanders'. Daar hebben we een paar maanden gestudeerd voor we aan het werk gingen. Na de examens, in februari 1970, zijn we met het tweedegraads certificaat op zak naar Le Puy-en-Velay vertrokken. Dat was hoog tijd, want onze oudste zoon had zich ondertussen aangekondigd. Het was geen kleinigheid om in de winterkou met vorst en sneeuw, bepakt en bezakt, van het ene bergland naar het andere te trekken. In die tijd was het Centraal Massief 's winters nog moeilijk toegankelijk. Met de propvolle auto kwamen we uiteindelijk klimmend en dalend, over glibberige kronkelwegen veilig aan in Le Puy.

Begin van het werk

Daar hebben we al snel woonruimte gevonden: vier hoog, in een oud huis. Het appartement was vernieuwd, maar de vloeren en muren waren nog kaal. Zeven steile, oude houten trappen brachten ons in een lange woonkamer, keuken en slaapkamer. De smalle badkamer liep uit in een punt, daar stond de wc: een ramp voor de enorme dominee die daar een keer gebruik van moest maken. 😊 Dat was eens en nooit weer!

Diep beneden ons keek de woonkamer uit op de drukke Boulevard Saint Louis. Op het pittoreske pleintje links daarvan verschenen van tijd tot tijd een paar markkraampjes. Na het nodige werk kwam het moment dat ons appartement bewoonbaar was en gezellig, klaar om in augustus Bram juniorszoon (de 10^e) te verwelkomen.

Een grote verrassing wachtte ons op 25 december 1970, de eerste Kerst in onze nieuwe woonplaats. Toen we 's morgens uit het raam keken, ontdekten we beneden ons een ongelooflijke hoeveelheid sneeuw. Alles was er onder bedolven. In Nederland had ik nooit zoveel sneeuw gezien, zelfs niet tijdens de laatste oorlogswinters. Het was een opluchting toen we ontdekten dat het niet ieder jaar zo was. De stad ligt op 630 meter, maar is omringd door hoogvlakten. Daarop ligt wel iedere winter veel sneeuw. Dit was dus buitengewoon. Alles was ontwricht. Doordat het bleef sneeuwen, konden de sneeuwruimers het vegen niet bijhouden en de melkwagens konden niet naar de stad afdalen. Bram is toch door de sneeuw gebaggerd en naar de kathedraal geklommen om de Kerstmis bij te wonen. Wat mij betreft, ik bleef veilig in de warmte met kleine Bram.

Na een rit van tweeëntwintig uur zonder overnachting, waren we een paar maanden eerder kort in Nederland geweest, om afscheid te nemen van mijn ernstig zieke vader. Hij wilde zo graag z'n nieuwe kleinzoon nog zien en in zijn armen nemen. In januari 1971 is hij op Brams verjaardag overleden; twee dagen voor zijn 65ste verjaardag.

Jacques Guggenheim uit Parijs, is afgelopen januari overleden. Dit jaar zou hij negentig zijn geworden. Hij heeft zijn leven gewijd aan het bekendmaken van de Joodse Messias, Jezus, aan zijn Franstalige volksgenoten. Hij was de eerste in Frankrijk. Nu zijn er al jaren werkers actief in meerdere Franse steden met een grote Joodse gemeenschap. Sinds de coronacrisis worden er op vrijdagavond twee Messiaans-Joodse sabbatslezingen uitgezonden via YouTube, één vanuit Parijs en één vanuit Straatsburg. Daar zijn al veel nieuwe contacten uit voortgekomen, en een aantal nieuwe gelovigen. Er is meer en meer samenwerking tussen deze diverse werkers.

Contacten in Le Puy

Toen we nog maar net in Le Puy woonden, stuurde Jacques Guggenheim ons drie adressen, met het verzoek daar iedere maand zijn evangelisatiekrant af te geven. Daar zijn we op ingegaan. Later kwamen daar nog twee personen bij, waarmee we zelf in contact waren gekomen:

Mijn uitstekende Joodse tandarts: in zijn behandelkamer stond een rij dikke Hebreeuwse boeken. Hij heeft het krantje altijd vriendelijk geaccepteerd en was het met me eens dat hijzelf een mooie naam had: 'Morgenstern'. Hij scheen te weten dat het in de Bijbel één van de titels is voor de verwachte Messias. Geloofde hij dat Jezus die *Gezalfde* was? Ik heb het nooit geweten. Het is alom bekend dat je bij een tandarts alleen mag stilzitten en je mond wijd open doen, en dan niet om te praten. Hij is al snel uit Le Puy vertrokken.

De tweede was een lieve, nog jonge, moedige, Joodse mevrouw. Ze had botkanker in één been en werd daarvoor behandeld; verschillende keren heeft ze thee bij me gedronken. Ze was er van overtuigd dat Jezus de beloofde Messias was. Ze was ongerust over haar tienerdochter die ik ook kende, en vond het fijn als ik met haar bad. We hadden een warm contact. Jammer dat ook zij kort daarna buiten Le Puy ging wonen. We zijn een paar keer bij haar geweest. Haar ook Joodse, tweede man, was erg gereserveerd. In het bedrijf waar hij een topfunctie had was hij zo erg gediscrimineerd, dat hij er was vertrokken met een ernstig trauma ... 25 jaar na de oorlog. En ook nu, in 2021, steekt het antisemitisme steeds weer de kop op in Frankrijk.

Gezichten, gezichten, gezichten ...

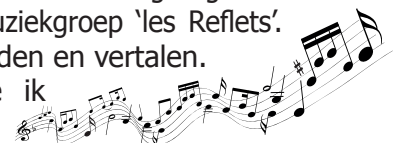

Samen met OM hebben we in 1971 een zomeractie georganiseerd. Het internationale team sliep dichtbij in de stad. 's Morgens vroeg stommelden ze allemaal de trappen op voor een stevig ontbijt, om er daarna, voorzien van de nodige picknickmaaltijden, weer af te stormen, tot groot genoegen van de burens. Onder leiding van Bram gingen ze de hele dag van huis tot huis om folders en boeken aan te bieden, en daar waar mogelijk gesprekken te voeren: zaaiwerk.

Iedere dag bleef er een ander meisje 'thuis' om te helpen, en om op B.B. te passen. Dan sloeg ik in sneltreinvaart het nodige voedsel in, terwijl ons éénkennige lieverdje het op een krijsen zette, tot hij mij weer zag; 's avonds klom de hele groep weer vermoeid de zeven trappen op voor het avondeten. Het lukte net om iedereen een plekje te geven aan onze lange eiken eettafel. Eén van de Zweedse jongens bedankte stevast *voor het lekkere eten*. Hij vroeg zich dan al af *wat er de volgende avond wel weer voor lekkers op tafel zou komen*. Een onvergetelijke herinnering! Wat zou er van die jongens en meisjes van toen zijn geworden?

Verhuizen

Toen de rust was teruggekeerd, werd het opnieuw pakken geblazen. Ons appartement moest weer leeg, en ons hele hebben en houden tijdelijk opgeslagen: een nachtmerrie! Opnieuw met een volgestouwde auto op weg, eerst voor een korte vakantie; de baby zette zijn eerste stapjes en vierde zijn eerste verjaardag. Daarna richting vaderland. Youth for Christ had een tournee georganiseerd voor de Franse zang- en muziekgroep 'les Reflets'. Bram ging hen begeleiden en vertalen. Ondertussen logeerde ik met kleine Bram bij

mijn moeder in Dordrecht, waar half december onze zoon Timothée is geboren in het ziekenhuis, waar ik vroeger meer dan drie jaar had gewerkt. Dank zij de Heer, en de vertrouwde specialist, verliep alles naar wens, na een zorgelijke zwangerschap. De dag waarop ik met Timo uit het ziekenhuis kwam, vertrok Bram alleen terug naar Le Puy om de verhuizing naar een groter appartement te regelen. Op 30 december wachtte hij ons op in Lyon, waar we door een onverwacht probleem pas 's avonds laat op het vliegveld aankwamen. Als laatste klom ik met een zware peuter op één arm en een aantal tassen in de andere het steile trapje af, en stond moederziel alleen op een leeg vliegveld. Gelukkig verscheen er na een moment een busje van het grondpersoneel. Ik was diep dankbaar dat ik mocht instappen. Ondertussen had ik er geen idee van waar onze pasgeboren baby was gebleven; wat was ik ongerust! In de hal heeft vader Bram zich snel ontfermd over z'n oudste zoon; ik ben op zoek gegaan naar de jongste. Tot m'n grote opluchting vond ik na een moment ons veertien dagen oude jongetje terug, rustig slapend in z'n reiswiegje ... op de lopende band tussen koffers en tassen. Onze kleindochters vinden dat een schitterend verhaal over hun papa!

Na een nacht in Lyon kwamen we op 31 december 1971 met z'n vieren thuis in onze pas opgeleverde huurflat, deze keer op de begane grond en met de rivier de Loire aan de overkant van de weg; achter het gebouw een groot grasveld met waslijnen en soms een adder in het gras. We realiseerden ons toen nog niet dat flat en terrein beide overstroombare gebieden waren. De bron van de Loire is er niet ver vandaan. Bij langdurige, hevige regenval stijgt het water in het rivierbed bliksemsnel. Dat heeft de ervaring ons geleerd op een 24^e december; toen hebben we het 's avonds laat op een paar centimeter na in huis gehad. Dat heeft me toen herinnerd aan de watersnood van 1953; bij mij thuis hadden we het toen ook binnen. Bij Bram trouwens ook.

Ontmoetingscentrum in Le Puy

We hebben daar drie en half jaar gewoond, maar er altijd voor gewaakt dat de jongens niet bij de rivier kwamen, zoals ik zelf toen ik klein was en bijna ben verdronken. Bram en Timo waren op de kleuterschool toen we terugverhuisden naar het oude centrum van Le Puy. Maar dat is een ander verhaal ... De zwermen tieners die de straten, terrasjes en andere tentjes van Le Puy's binnenstad bevolkten op woensdag, waren ons al snel opgevallen. Toen ontdekten we dat veel van hen door de weeks in één van de internaten woonden; het weekend gingen de meesten naar huis. Die leerlingen en studenten kwamen uit de wijde omgeving naar de middelbare scholen en hogere opleidingen in de provinciehoofdstad. Biddend en denkend zag ik in gedachten een knus jeugdcentrum Franse stijl! Het idee nam vorm aan. Een alcoholvrij café met een evangelische boekwinkel erbij, zou dat

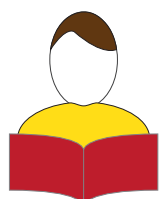
haalbaar zijn? Na lang zoeken ontdekte Bram, pal in het oude, beschermde stadsdeel, **het huis**.

Op dat moment zat er precies genoeg geld in ons fonds bij de EEZ voor de aankoop. "Nu moeten we verder iedere cent bij elkaar bidden" zei E, met het oog op de renovatie. En dat klopte. Enorm intensieve jaren volgden. Zonder de trouwe giften en praktische hulp van veel Nederlandse vrienden en jeugd/werkkampen, zou het allemaal nooit zijn gelukt. Als Bram niet zo'n technische knutselaar was geweest ook niet. En zonder de Heer helemaal niet. Hem alle eer!

Na ongeveer twee jaar hebben we een 'concert chantier' georganiseerd in de lange zaal achter het café. De ruimte was voor de gelegenheid met visnetten versierd. Niet lang erna vond de officiële opening plaats met genodigden uit Nederland en Frankrijk. Van al die jaren herinner ik me vooral gezichten; heel veel jonge gezichten. Er zijn perioden geweest met een vol café en andere met weinig personen. Films, concerten, lezingen voor volwassenen, kastanjeavonden rond de open haard, poffertjesmiddagen. Kinderclubs en een slotfeest. Een WE met twee zendingsechtparen van de Noord-Afrika zending met een samenkomst voor mannen en één voor kinderen. Samen met de dames heb ik Algerijnse moeders uit de wijk bezocht. Na een paar jaar hadden we met een klein groepje gelovigen eens in de week een Bijbelstudie/ bidstond. We vingen ook steeds meer probleemjongeren op. Soms één of twee tegelijk. Dat hadden we nooit zelf gezocht. Het bracht af en toe nachtwerk met zich mee. Van het merendeel hebben we geen nieuws meer; wat lang geleden allemaal. En dan waren onze jongens er ook nog!!!

Na ruim twaalf jaar waren we uitgeput. Daar kwam bij dat ik in Lyon aan een hernia was geopereerd en veel pijn hield. Zwaar werk mocht ik al langer niet meer doen. Het was het moment voor een sabbatsjaar. De EEZ ging er mee akkoord dat we een jaar verder zouden studeren aan de theologische Faculteit van Aix-en-Provence. Uiteindelijk werd dat drie jaar. (Het werk in Le Puy zou

worden voortgezet door een jong Frans gezin: Yves was al ingewerkt.) In verband met onze kinderen hebben we daarna besloten dat Bram het beroep van een kerk in dezelfde regio zou aannemen, Aubagne. Dat werd een nieuw begin voor de jongens en voor ons, met opnieuw een verhuizing.

Ieder van jullie heel hartelijk gegroet en een goede zomer gewenst. De Heer sta jullie allemaal bij.

Bram en Anne-Marie.

Fotos: a.markusse sr / Illustraties: Freepik & a.markusse jr

Bram en Anne--Marie Markusse zijn financieel deels afhankelijk van giften. U kunt hen steunen door een gift over te maken via <http://www.ecmnederland.nl/geven> of via IBAN NL02INGB0000254997 t.n.v. Stichting ECM--Nederland, Deventer o.v.v. **"Fam. Markusse"**.

European Christian Mission (ECM) is een internationale en interkerkelijke zendingsorganisatie, met als doel gemeenten stichten in Europa: dé missionaire strategie in het meest uitdagende continent voor christenen vandaag. Evangeliseren, discipelen maken en leiders trainen zijn daarom sinds 1904 kernbegrippen bij ons.

ECM is voor haar werk afhankelijk van giften.

ECM-Nederland is deelnemer van de EZA en de EA en is een ANBI-erkende instelling.

Giften zijn daarom belasting aftrekbaar.

ECM-Nederland - Postbus 861 - 7400 AW Deventer Nederland - 0570--637537

ecmnederland@ecmi.org - www.ecmnederland.nl